

TAPANI KILPELÄINEN & JOUNI AVELIN

Jos Rousseau eläisi, hän kuolisi

Kirjallisuuskritiikin esitelyjä kaipaamaton vauhtiveikko Terry Eagleton ehti kesäkuun viimeisellä viikolla *The Guardianin* Rousseau-kolumnistiksi. Filosofin syntymän kolmisataavuotisfestiviteettejä ennakoivat Eagleton muisti mainita Rousseau taiteilijakuvan vähemmän vetoavat piirteet kuten alituisen luulosairastelun ja läpikotaisen vainoharhaisuuden, mutta ennen kaikkea Eagletonin Rousseau on modernin minuuden ja sivilisaatiokritiikin esitaistelija.

Eagletonin käsittelyssä Rousseaua muotoutuu eräänlainen Marx ennen Marxia: Rousseauin painavin panos nykyajalle oli yksityisomaisuuden, maan mahtavien puolelle asettuvan lainsäädännön ja rikkaita suosivan valtion kritiikki. Vaikka Rousseau ei sinänsä vastustanut yksityisomaisuutta, se synnytti hänen mukaansa sotia ja köyhyyttä. Hänen näkemyksensä ihmisten radikaalista tasa-arvosta olivat edellä aikaansa, ja poliittisissa linjauksissaan hän luotti ihmisten itsemääräämiskykyyn. Siksi Eagleton tuumaa, että nykypäivä kuvottaisi Rousseautta. Julkinen sfääri on supistunut, suuryritykset ja tiedotusvälineet ovat vääristäneet demokratian ja koulutus on myyty kapitalismille.

Eagleton törmää kulttuurikriittikon ongelmaan: kritisoidakseen julkisuutta Rousseauin avulla hän joutuu nostamaan Rousseauin julkisuuteen. Siksi Étienne Dumontin

juttu *Tribune de Genève* -lehdessä heinäkuun toisella viikolla vihjaa, miksi Rousseaua tai kenestäkään muusta on vaikea muovailla moralisoinnin välikappaletta. Dumont ehtii huokaista helpotuksesta, koska suurin osa vuoden Rousseau-kirjallisuudesta on saatettu julkisuuteen ennen filosofin syntymäpäivää, mutta sitten hän joutuu huokaisemaan silkkaa voipuneisuuttaan, sillä Rousseau-rahastus ei näytä ty-rehtyvän. Romaanikirjailijat Yann Apperé ja Isabelle Marsay ovat julkaisseet fiktiot *Le Destin de Jean-Jacques* ja *Le Fils de Jean-Jacques*; Apperén tekeleessä Rousseau kohtaa kuvitteellisen Gabrielin vuoden 1772 Pariisissa, Marsayn viritelmässä Rousseau puolestaan lähtee epätoivoisna miehenä etsimään orpokotiin lykkäämäänsä lasta. Härskemmin Rousseau-muisteloita käyttää hyväkseen kuitenkin Neuchâtelin Rousseau-yhdistys: heidän painat-teensa *Via Rousseau—Île Saint-Pierre* opastaa retkeilemään Rousseauin jalanjäljissä, vaikka alan kirjallisuudesta ei Sveitsissä ole puute. Että suu makeaksi.

Kovan paikan edessä

Nathalie Brafman ja Nicolas Weill päivittelivät kesäkuun lopulla *Le Mondessa* ranskalaista erikoisuutta eli sitä, että filosofia kuuluu omana aineenaan

heksagonin abiturienttien ylioppilaskirjoituksiin. Mutta kaikki ei ole reilassa: vaikka filosofit käväisevät välillä jopa bestsellerlistoilla, yliopistojen filosofianlaitoksia uhkaa usein sulkeminen ja lukiolaiset pitävät ainetta pakkopullana.

Kun filosofia otettiin Ranskan lukioiden opetusohjelmaan 1800-luvun alussa, tarkoituksena oli kasvattaa kansalaisia, jotka osaavat punnita näkemyksiään kriittisesti ja äänestää. Virkamiehet näkevät alan edelleen keskeiseksi osaksi kansalaiskasvatusta, mutta kentällä tilanne on karu. Brafmanin ja Weillin haastattelema filosofianopettaja Cécile Victorri tietää kertoa, että useimmat lukiolaiset pitävät filosofiaa hankalana aineena, jossa ei pääse eteenpäin. Myöskään Pariisin opettajankoulutuslaitoksessa toimivan Frédéric Dupinin kokemukset eivät rohkaise optimismiin. Dupin törmää tämän tästä opettajakandidaatteihin, jotka eivät halua edes kuulla filosofiasta hänen kertoessaan, että filosofian tehtävänä on auttaa heitä pääsemään eroon yleisistä mielipiteistä ja ajattelemaan näkemyksensä itse. Huomattava osa tulevista opettajista on nimittäin sitä mieltä, että heidän mielipiteensä ovat oikeita eikä heillä ole mitään syytä ottaa välimatkaa niihin. Kun vielä filosofian opiskelijamäärät yliopistoissa ovat romahtaneet alan huonon työllisyys-tilanteen vuoksi, hyvät neuvot ovat kalliit.

Ranskassa on viime syksynä aloitettu kokeilu, jossa filosofia tuodaan peruskouluun. Käsitteet ja vuosiluvut unohdetaan, ja sen sijaan filo-

sofianopettaja käy eri aineiden tunneilla valaisemassa niiden filosofista taustaa. Eri alojen yhteistyötä on yritetty myös yliopistoissa, joissa filosofit saattavat esimerkiksi opettaa etiikkaa lääkärikokelaille. Puhtaan filosofian ystäviä tällainen soveltelu ei ole voittanut puolelleen.

Myös filosofian mediahahmoissa on ongelmansa. Kun harrastaja on saanut ainoat tietonsa filosofiasta Comte-Sponvillen, Ferryn tai Onfrayn kirjoista, oppi-isän väitteiden kritiikitön toistelu saattaa korvata oman ajattelun ja historiallisen tajun. Brafman ja Weill toteavat, että mitä enemmän filosofia on näkyvillä, sitä vähemmän sitä tunnutaan ymmärtävän. Pulma piilee siinä, että filosofia on luonteeltaan älyllistä urheilua: tuloksien saavuttamiseksi tarvitaan vuosikausien harjoittelua ja kurinalaisuutta. Eikä se, puolestaan, ole kovin myyvä.

Rusinat pullasta ja kirsikat kakusta

Näinä aikoina uusliberaalien iloiisiin vankkureihin on tunkua. Viimeisin mukaan ängennyt on innokas ruutukasvo Tuomas Enbuske, joka on julkaissut pamfletin *Ajatusten alennusmyynti. Yhdeksän helpointa hokemaa taloudesta*. ([http://www.eva.fi/julkaisut/eva-](http://www.eva.fi/julkaisut/eva-pamfletti-ajatusten-alennusmyynti-)

yhdeksän-helpointa-hokemaa-taloudesta/4081/)

Uusliberaalien rusinat pullasta -mallia (*cherry-picking*) soveltaen olemme keränneet oheen Enbusken ajatuksista pienen mutta soman siikermän, joka osoittaa, ettei pamfletin nimi ole aivan tuulesta temmattu. Helmistä tosin mukaan eivät mahtuneet edes kaikki ne kirkkaimmat. Tarkempi tutustuminen tapahtukoon – ja aatteeseen kivasti sopien – kunkin omalla vastuulla.

Ayn Rand: ”Elviksen rahat eivät olleet pois Einsteinilta.” *Tuloeroista*: ”Ihmisillä on aina ja kaikkialla eri lähtökohdat. Yksi on komeampi, toinen kauniimpi, kolmas älykkäämpi, neljäs syntyy rikkaampaan perheeseen. Mitä noista valtion pitäisi tasata, ja millä perusteella?” *Menneisyydestä*: ”Aiemmin ihmiset kuolivat suunnilleen siinä iässä, kun nykyään aletaan harkita yliopistosta valmistumista.” *Menneisyydestä*: ”Sata vuotta sitten kuninkaallisilla oli paljon vähemmän valinnanvaraa kuin nyky-Suomessa syrjäytyneillä.” *Pullasta*: ”Mitä enemmän leivot pullaa, sitä enemmän sitä pullaa todella maailmassa on.”

1950-luvun Suomesta: ”Rikkailla oli ehkä sisävevessä, saattoipa olla jopa auto.” *Applesta*: ”Jos Applea ei olisi, ei todellakaan olisi Applen tietokoneita.” *Etiikasta*: ”Jos käyn yön aikana tyttäreni karkkipussilla, varastan ahneuksissani lapseltani.” *Sosialismista*: ”Nykyisessä moottoriteiden sosialismissa eletään kuin broilerijonossa entisessä itäblokkissa.” *Maksuttomuudesta*: ”Vai väittääkö joku kuseskelevansa omassa ves-

sassaan yhtä varomattomasti kuin julkisessa vessassa?” *Rabasta*: ”Raha helpottaa asioita aivan älyttömästi.” *Taloustieteestä*: ”Ekonomi William Baumol on laskenut, että joissakin maissa on huomattavasti enemmän yrityksiä kuin toisissa.” *Taloukskasvusta*: ”Taloukskasvu tarkoittaa sitä, että maapallon resursseja jalostetaan.”

Kivikaudesta: ”Tai no, onhan markkinatalousmaissa tarjolla nykyään pestoa, pastaa ja miljoona erilaista juustoa, josta 1980-luvulla ei osattu edes uneksia.” *Ahneudesta*: ”Ahneus kyllä kostautuu.” *Ahneudesta*: ”Ahneus ei ole taloustieteellinen termi vaan enemmänkin filosofinen, jopa uskonnollinen.” *Ahneudesta markkinataloudessa*: ”Kun on monia kilpailevia edunsaajia, kaikki pitävät huolta, ettei toinen saa enempää kuin toinen.”

Yrittäjistä: ”Oikeasti hyvä yrittäjä käyttää enemmän aivojaan kuin raataa kuin sekopää.” *Miksi pankit huutavat valtiota apuun*: ”Samasta syystä kuin koira nuolee paljelaan.” *Kavereista*: ”Olen usein istunut kavereiden kanssa kahvilassa, kun joku on alkanut valittaa, että kahvi on täällä liian kallista.” *Tasa-arvosta talouselämässä*: ”Se, että firma käyttäisi vain puolet tarjolla olevasta älystä sen perusteella, ovatko munat sarjassa vai vierekkäin, on tuhlausta.” *Firmoista*: ”Iso firma voi olla huono ja pieni taas hyvä.”

Mitä pidemmälle lukija etenee, sitä selvemmäksi käy, ettei Enbuske taida uskoa niinkään uusliberalismiin vaan *humorismiin*. The Yes Menin metkuja.